

„STATUS NAUKOWY TEOLOGII PASTORALNEJ”
SPRAWOZDANIE Z SYMPOZJUM W NYSIE
8-9 PAŹDZIERNIKA 2001 ROKU

W dniach 8-9 października 2001 r. z inicjatywy Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej KUL i przy współpracy ks. dra hab. Józefa M i k o ł a j c a z Uniwersytetu Opolskiego odbyło się w Nysie sympozjum wykładowców teologii pastoralnej na wydziałach teologicznych w Polsce. Nad tematem „Status naukowy teologii pastoralnej” zastanawiali się przez dwa dni teologowie pastorałści z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL), Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (PAT), Uniwersytetu Stefana kard. Wyszyńskiego (USKW), Uniwersytetu Opolskiego (UO), Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM) i Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu (PWT). Sympozjum wypełniły referaty, dyskusje oraz komunikaty o aktualnościach naukowych teologii pastoralnej na poszczególnych uczelniach w Polsce.

Obrady rozpoczął ks. prof. dr hab. Ryszard K a m i ń s k i (KUL), który zarysował główne cele sympozjum i krótko wprowadził w jego tematykę. Zdaniem ks. Kamińskiego chodzi o to, aby na tle wielu kierunków teologii pastoralnej poszukiwać i wypracować koncepcję teologii pastoralnej adekwatną do polskich realiów, a także z wielokrotności wysiłki wyższych uczelni w Polsce na rzecz promocji teologii pastoralnej właściwie rozumianej. Pierwszej sesji sympozjum przewodniczył p. prof. dr hab. Krystian W o j a c z e k (UO).

Temat pierwszego referatu, który wygłosił ks. prof. dr hab. Ryszard K a m i ń s k i (KUL), brzmiał *Pojęcie i specyfika teologii pastoralnej*. Autor najpierw zwrócił uwagę na historyczne obciążenia teologii pastoralnej, którą często starano się sprowadzić do swoistej receptologii, zespołu wskazań czy praktycznych rozwiązań. Tymczasem jest ona pełnoprawną dyscypliną teologiczną, zajmującą się refleksją nad życiem i działalnością Kościoła w teraźniejszości. Zdaniem ks. Kamińskiego należy rozróżnić teologię pastoralną w szerokim i wąskim znaczeniu. W znaczeniu szerokim używa się terminu „teologia pastoralna” na określenie kilku dyscyplin teologicznych: teologii pastoralnej (w wąskim znaczeniu), dydaktyki pastoralnej (katechetyka, homiletyka, misjologia) i liturgiki. W wąskim znaczeniu teologia pastoralna jest jedną z wyżej wymienionych dyscyplin cząstkowych, której przedmiotem jest życie i działalność Kościoła jako ludu Bożego w świecie, a przedstawiciele różnych ujęć akcentują odmienne aspekty tej działalności. Zadaniem teologii pastoralnej jest formułowanie wniosków pastoralnych w postaci zasad, norm i dyrektyw. Specyfikę omawianej nauki należy widzieć w fakcie, że czerpie ona z dwóch źródeł: z Objawienia Bożego i nauczania Kościoła oraz z doświadczenia wspólnot religijnych i poszczególnych wiernych. Ponieważ przedmiotem teologii pastoralnej jest działalność zbawcza Kościoła, jest ona nauką praktyczną, a będąc zespołem norm, zasad i dyrektyw duszpasterskich, którymi powinien kierować się Kościół, jest także nauką normatywną.

Kolejny referat, pt. *Przedmiot teologii pastoralnej*, wygłosił ks. prof. dr hab. Adam P r z y b e c k i (UAM). Rozpoczynając od usamodzielniania się teologii

pastoralnej jako dyscypliny uniwersyteckiej, prelegent ukazał, jak kształtowało się rozumienie przedmiotu teologii pastoralnej aż do czasów Soboru Watykańskiego II. W świetle nowej eklezjologii Vaticanum II przedmiot teologii pastoralnej ujmowany jest jako urzeczywistnianie się Kościoła jako wspólnoty zbawienia. Takie pojmowanie przedmiotu, zdaniem ks. Przybeckiego, powoduje pojawienie się nowych, nieznanych wcześniej problemów. Konieczne jest bowiem uświadomienie sobie, że nie do przyjęcia jest dzisiaj ujęcie dzielące Kościół na aktywnych duchownych i biernych świeckich. Wymaga to zatem uwzględnienia wszystkich funkcji i działań, za których pomocą Kościół realizuje swoją misję – czyli chodzi o całościowe ujęcie Kościoła. Kolejną konsekwencją jest potrzeba podziału całej dyscypliny teologii pastoralnej, ze względu na obszerność przedmiotu, na teologię pastoralną ogólną i teologię pastoralną szczegółową.

Ks. prof. dr hab. Jan W a l (PAT) podjął temat *Stosunek teologii pastoralnej do innych dyscyplin naukowych*. Rozpoczął od przypomnienia i omówienia klasycznego podziału teologii (teologia historyczna, teologia systematyczna, teologia praktyczna) i na tym szerokim tle ukazał miejsce teologii pastoralnej wśród innych dyscyplin teologicznych. Następnie po ukazaniu ogólnego podziału wszystkich nauk (nauki ogólne, nauki szczegółowe, nauki całościowe-interdyscyplinarne) wskazał na najważniejsze dyscypliny pomocnicze dla teologii pastoralnej: socjologię religii, psychologię pastoralną, medycynę pastoralną, geografę religii, teorię zarządzania i organizacji.

Metody w teologii pastoralnej to temat kolejnego referatu, który wygłosił ks. dr hab. Józef M i k o ł a j e c (UO). Prelegent rozpoczął swoje przedłożenie od omówienia, czym jest metoda w nauce, oraz krótkiego zaprezentowania metody historyczno-teologicznej F. X. Arnolda. Zdecydowaną większość swoich wywodów ks. Mikołajec poświęcił prezentacji paradygmatu analizy teologii pastoralnej, omawiając poszczególne etapy (eklezjologiczny, kairologiczny i prakseologiczny) oraz wskazując na stosowane na każdym z nich metody szczegółowe. Problem metody w teologii pastoralnej jest nadal otwarty i dyskutowany. Pomimo dużego postępu w tej dziedzinie wielu autorów uważa go za swoisty „węzeł gordyjski” tej dyscypliny.

Referat ks. prof. dra hab. Kazimierza B e ł c h a (USKW) nosił tytuł *Znaczenie badań empirycznych w teologii pastoralnej*. Autor skupił się na socjologii i psychologii, opisując najpierw oczekiwania, jakie teologia pastoralna stawia tym dyscyplinom. W socjologii można je sprowadzić do trzech grup problemów: sytuacji jednostki ludzkiej w dzisiejszym świecie, sytuacji i struktury rozmaitych grup i stowarzyszeń działających wewnątrz świata oraz sytuacji i struktury dzisiejszego świata jako całości. Od badań psychologicznych teologia pastoralna oczekuje odpowiedzi na pytanie, jak trafić z przesłaniem Ewangelii do dzisiejszego człowieka, jakie są prawidłowości międzyludzkiej komunikacji, w jakim kierunku należy doskonalić dydaktykę pastoralną oraz na ile zmiany, które dokonują się w świecie, dosięgają współczesnego człowieka. Ks. Bełch omówił następnie badania socjologiczne prowadzone w Polsce po 1956 r.

Po wysłuchaniu referatów i dyskusji biorący udział w symposium uczestniczyli we Mszy świętej pod przewodnictwem ks. prof. Ryszarda K a m i ń s k i e g o, podczas której w sposób szczególny wspomniano i modlono się w intencji niedawno zmarłego śp. ks. prof. dra hab. Władysława Piwowarskiego. Po kolacji odbyło się

spotkanie z ordynariuszem opolskim abpem prof. A. Nossolem, który podzielił się z uczestnikami sympozjum refleksjami na temat pedagogiki pastoralnej.

Drugi dzień sympozjum rozpoczęto wspólną Eucharystią, na której homilię wygłosił ks. prof. J. W a l. Obradom w tym dniu przewodniczył ks. prof. dr hab. w Adam P r z y b e c k i (UAM), a pierwszy referat wygłosił ks. prof. dr hab. Maciej O s t r o w s k i (PAT). Tematem jego wystąpienia była *Potrzeba i znaczenie ćwiczeń z teologii pastoralnej*. Autor przypomniał, że ćwiczenia sytuują się w ramach metod aktywizujących, które wykazują większą skuteczność w przekazywaniu wiedzy. Potrzeba ćwiczeń z teologii pastoralnej nie ulega dzisiaj wątpliwości, nie tylko dlatego, że zalecają je dokumenty Kościoła, ale także z powodu praktycznego charakteru teologii pastoralnej. Zdaniem ks. Ostrowskiego konieczne jest rozróżnienie ćwiczeń z teologii pastoralnej od praktyk duszpasterskich. Te pierwsze mają kształtować samodzielne myślenie, weryfikować wykłady, stanowić swoisty pomost między teorią a praktyką, są okazją do analizy dokumentów Kościoła i zwykle mają charakter analityczno-źródłowy. Natomiast praktyki duszpasterskie stanowią swoiste wyjście poza studia i dają okazję do zaangażowania się w konkretne formy pracy duszpasterskiej. Przy tej okazji rodzi się postulat praktyk apostoelskich dla studentów świeckich studiujących teologię. Ćwiczenia z teologii pastoralnej nie mogą mieć charakteru „przeszkolenia” z metod i technik duszpasterskich, lecz winny być formacją człowieka i chrześcijanina, ucząc sposobu bycia duszpasterzem i apostołem, oraz kształtować zmysł Kościoła. Konieczne jest zatem, aby ćwiczenia nie stały się kolejnym wykładem, lecz aktywizowały uczestników, czemu sprzyja prowadzenie ich w małych grupach. Dobór tematyki zależy od środowiska, sytuacji danej grupy i musi odbywać się we współpracy z wykładowcami innych przedmiotów celem uniknięcia dublowania.

Ostatni wykład, pt. *Teologia pastoralna czy praktyczna. Spór o nazwę czy koncepcję?*, wygłosił ks. prof. dr hab. Bronisław M i e r z w i ń s k i (USKW). Zdaniem tego autora odpowiedź na postawione w temacie pytanie ma dla teologii pastoralnej fundamentalne znaczenie. Ks. Mierzwiński uważa, że w świetle powszechnie przyjętej koncepcji eklezjologicznej teologii pastoralnej, opartej na eklezjologii Vaticanum II, nie chodzi dziś o spór dotyczący koncepcji tej dyscypliny, lecz o jej nazwę. Teologia pastoralna bywa różnie nazywana w poszczególnych językach, a w dokumentach kościelnych spotyka się także określenie „teologia pastoralna czyli praktyczna” (np. PDV 57). W Polsce przeważa termin „teologia pastoralna”. Zarówno termin „teologia pastoralna”, jak i „teologia praktyczna” mają swoje słabe strony. Pierwsze określenie nasuwa skojarzenia historyczne, które za podmiot naszej dyscypliny uznawało wyłącznie kapłana-pasterza. Drugie określenie kojarzy się z potocznym rozumieniem określenia „praktyczny”, pojmowanym w opozycji do teorii.

Ostatnim punktem sympozjum w Nysie były komunikaty poszczególnych ośrodków akademickich dotyczące kierunków badań, tematów prac magisterskich, licencjackich i doktorskich. Ponadto ustalono, że materiały z sympozjum zostaną wydane drukiem, oraz uznano zasadność kontynuowania spotkań w gronie wykładowców teologii pastoralnej na wydziałach teologicznych polskich uczelni. Na kanwie dyskusji o nazwie omawianej dyscypliny większość obecnych na sympozjum teologów pastoralistów opowiedziała się za używaniem określenia „teologia pastoralna”. W pod-

sumowaniu sympozjum ks. prof. Ryszard K a m i ń s k i podkreślił, że przedkładane na tego typu sympozjach referaty powinny posuwać do przodu stan dotychczasowej wiedzy teologicznopastoralnej. Jego zdaniem udało się osiągnąć główne cele sympozjum: przemyślano ponownie problemy metodologiczne teologii pastoralnej, pogłębiono przedmiot teologii pastoralnej oraz przybliżono tematykę badań empirycznych w omawianej dyscyplinie.

Na koniec podjęto decyzję, że następne sympozjum uniwersyteckich pracowników naukowych teologii pastoralnej w Polsce odbędzie się 14-15 października 2002 r. w Krakowie, a jego tematem będzie *Paradygmat teologii pastoralnej*.

Marek Fiałkowski OFMConv